

2021, 8(1): 4-24

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2021.1.424>

Makaleler (Tema > Alanda Erkeklikler)

EŞ-TOPLUMSALLIK HEGEMONİK ERKEKLİK VE KABUL SINAMASI ÜÇGENİNDE TAKIM SPORLARININ İRDELENMESİ¹

Safter Elmas², İlknur Hacısöftaoğlu³, F. Hülya Aşçı⁴

Öz

Bu yazıda, yeni gelen sporcuların takıma dâhil edilmesinde kullanılan kabul sınavı ritüellerinin erkek eş-toplumsal spor ortamında nasıl bir işleyişi olduğu incelenmiştir. Takım sporlarının incelendiği çalışmada, kabul sınavı, eş-toplumsallık ve erkeklik literatürünün değerlendirilmesi ve kavramsal çerçevenin tartışılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede, eş-toplumsal ortamda takım arkadaşlarının arasındaki eril şiddet kültürünün kabul sınavı yoluyla nasıl gerçekleştiği konusu ortaya koyulacak ve bu sayede, iktidar, güç, statü, hiyerarşi, performans/sonuç odaklılık gibi eşitsizliği yaratan dinamikler aracılığıyla meydana gelen

¹ Bu araştırma, birinci yazarın "Hegemonik Erkeklik ve Homosoyalite Bağlamında Takım Sporlarında Kabul Sınavı" adlı devam eden doktora tezinden ve aynı başlıkla TÜBİTAK-1002 Hızlı Destek Programı kapsamında Proje Yürütücüsü olarak sürdürdüğü araştırmasından üretilmiştir (TÜBİTAK Proje Numarası: 120K953).

² Safter Elmas safter.elmas@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-8519-163X Arş.Gör., Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü

³ İlknur Hacısöftaoğlu ilknurhaci@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-1435-9674 Dr.Öğretim Üyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümü

⁴ F. Hülya Aşçı fhasci@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-6650-6931 Prof.Dr, Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü

Makale Geliş Tarihi: 15.03.2021 | Makale Kabul Tarihi: 04.06.2021

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2021. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

kabul sınaması döngüsü açıklanacaktır. Böylece, erkeklerin buldukları hiyerarşik pozisyonlara göre birbirlerini nasıl yönlendirdikleri ve kontrol ettikleri anlaşılabilir olacaktır. Erkekler arası ilişki incelenirken aynı zamanda hegemonik erkeklığe bağlılığın ve spor ortamının eş-toplumsal doğasının bir takıma dahil olurken kabul sınaması gibi bir ritüelin uygulanmasına nasıl zemin hazırladığının tartışıldığı metinde, böylesi bir ortamda uygulanan kabul sınamasının eril spor kültürünün inşasındaki hızlandırıcı etkisi ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Eş-toplumsallık, hegemonik erkeklik, kabul sınaması, hiyerarşi, iktidar

EXPLORING TEAM SPORTS IN THE TRIANGLE OF HOMOSOCIALITY HEGEMONIC MASCULINITY AND HAZING

Abstract

In this paper, the functioning of the hazing rituals used in the inclusion of new athletes into the team is examined in a male homo-social sports environment. In the study dealing with team sports, the issue of how the culture of violence among teammates emerges through hazing in the homo-social environment will be revealed, and in this way, the cycle of hazing through dynamics that create inequality such as power, power, status, hierarchy, performance/result orientedness will be explained. Thus, it will be seen that how men direct and control each other according to their hierarchical positions. While examining the relationship between men, the text discusses how the commitment to hegemonic masculinity and the homo-social nature of the sports environment paves the way for the implementation of a ritual such as hazing while participating in a team, and the accelerating effect of hazing applied in such an environment in the construction of masculine sports culture is discussed.

Keywords: Homosociality, hegemonic masculinity, hazing, hierarchy, power

Giriş

Galatasaray'da 2000'lerin başından bu yana devam eden gelenek bu sezon başındaki kampta da sürdü. Takımın tecrübeli isimlerinden Semih Kaya genç oyuncuların saçlarını kesti. Bu sezon öncesi sarı-kırmızılılarda ilk kez yurt dışı kampına katılan Abdussamed Karnuçu, Recep Gül, Yunus Akgün ve Ozan Kabak'ın saçları yine altyapıdan yetişen Semih Kaya tarafından kesildi. Galatasaray'da yurt dışı kampına katılan altyapı

oyuncularının saçlarının kesilmesi ritüeli 2000'lerin başından bu yana devam ediyor.⁵

Yukarıdaki gazete haberinde “normal” ve “kaynaştırıcı” bir ritüel olarak sunulan vakada gençlerin saçları kışlaya yeni gelmiş acemi erler gibi tek tip kesiliyor. Kesilmiş saçlarıyla genç futbolcuların görüntüsü, Türkiye’deki spor kültürüne dair önemli ipuçlarını bize sunuyor. Bu ritüelin toplumsal cinsiyet lensiyle analizi, toplumsallaşma yoluyla dahil olunan spor kültüründe “abilik” ve “kardeşlik” ilişkisinin iktidara dayalı bir işleyişinin ve mantığının olduğunu ve takım içi ilişkilerin “sembolikleştirilmiş” şiddet yoluyla geliştiğini gösteriyor. Türkiye’de yukarıdaki ritüeller benzeri pratikleri inceleyen, spor sosyolojisi alanında toplumsal cinsiyet lensiyle yapılan ve erkekleri ve erkeklik pratiklerini anlamaya çalışan araştırmalar geçtiğimiz on yıllık süreçte çoğalmaya başlamış; erkekler ve erkekliğin spor ortamındaki varlığı, konumu, gücü, sınırları ya da kısıtlarına yönelik akademik ilgi artmıştır.

Bahsedilen çalışmalara baktığımızda, güreş, vücut geliştirme, dans, pilates, wushu gibi branşlarda erkek bedeni, toplumsal sınıf, hiyerarşi, şiddet gibi konuların işlendiğini görürüz (Hacısötaoğlu, 2012; Karaçam, 2014; Kavasoglu, Rençbereli ve Yenel, 2017; Kavasoglu ve Yıkılmaz, 2018; Bozok, Munar ve Kavasoglu, 2019). Öte yandan, gücün denksizliğine ve istismarına (*imbalance of power, abuse of power*) dayanan ve erkeklik halleriyle oldukça ilişkili bir kavram olan kabul sınaması (*hazing*) ülke literatüründe henüz yer almamıştır ve uluslararası spor literatüründe de (hegemonik) erkeklikler ile birlikte incelendiği çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır (Morriss-Roberts, 2013; Smart, 2014; Taylor, 2015; Dong, 2016). Buradan hareketle, kavramsal olarak Türkiye’de araştırılmamış olan kabul sınamasının ülke spor kültüründe nasıl şekillenebiliyor olacağını, nasıl bir işleyişi olabileceğini ve kültürel anlamda neler barındırabileceğini hegemonik erkeklik ve eş-toplumsallık kavramları ile ilişkisi çerçevesinde ortaya koymaya çalışacağız.

Erkek kardeşlik kulüplerindeki (*fraternities*) “taciz, suiistimal, aşağılama ve zorbalığın dahil olduğu ritüellerin, zorlamaların ve diğer aktivitelerin kişinin isteğine bakılmadan uygulanmasıyla, bir kişiyi yeni bir kardeşlik kulübü gibi gruplara dahil etmede kullanılan kabul töreni ve etkinlikleri” olarak tanımlanan (Hoover ve Pollard, 1999, s. 8) kabul sınamasının erkek eş-toplumsal (*homosocial*) spor ortamında irdelenmesi, takım arkadaşlarının arasındaki şiddet kültürünün nasıl ortaya çıktığını anlamamız açısından önemlidir. Hegemonik erkeklige bağlılığın ve spor ortamının eş-toplumsal doğasının bir takıma dahil olurken kabul sınamasına nasıl zemin hazırladığı kritik bir önemde olduğundan burada bu zemine dair potansiyel ve mevcut olanları göstermeyi amaçlıyoruz. Bu sayede, iktidar, güç, statü, hiyerarşi, hegemonik erkeklik, performans/sonuç odaklılık gibi eşitsizliği yaratan dinamikler aracılığıyla ortaya çıkabilen kabul sınaması döngüsünün içerisinde erkeklerin buldukları hiyerarşik pozisyonlara göre birbirlerini nasıl yönlendirdikleri ve kontrol ettikleri anlaşılabilir olacaktır. Ayrıca, mevcut iktidar yapısında kabul sınaması ritüelleri diyebileceğimiz davranışlarla bireylerin yer elde etmek, yerini korumak ve pozisyonunu güçlendirmek için ne gibi stratejilere başvurduklarını kavramak mümkün olacaktır. Öte yandan, erkek eş-toplumsal spor mekanlarında gerçekleştirilen kabul sınaması uygulamaları ile erkekliklerin inşası ve hegemonik erkeklik arasındaki bağ hakkında önemli bilgiler sağlanacağını düşünmekteyiz. Böylelikle, Serpil Sancar’ın “erkekliklerin homososyal mekânlarda erkek grupları tarafından kurgulanıp yeniden üretildiği” (Sancar, 2009, s. 260) ifadesini referans olarak eş-toplumsal erkek takım sporlarındaki kabul sınaması pratiğinin anahtar rolünü daha net anlama imkanımız olacaktır.

⁵ <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena/cimbomda-gelenek-devam-etti-40506293>

Kabul sınavının hangi şekillerde, hangi an ve alanlarda cereyan ettiğini net olarak anlamamız için erkek eş-toplumsallığının nasıl inşa edildiğini kavramamız zaruridir. Eş-toplumsallık, erkeğin sosyalleşme sürecinde entelektüel, fiziksel, politik, ekonomik, mesleki, toplumsal ve cinsel olarak güce ve statüye yönelik ihtiyaçlarını diğer erkekler üzerinden var ettiği ve sıklıkla hegemonik erkekliğin muhafazasını açıklayan mekanizma olarak tanımlanır (Lipman-Blumen, 1976; Hammarén ve Johansson, 2014). Sancar (2009) ise erkek eş-toplumsallığını “tek cinsli erkek cemaatleri” olarak tanımlar. Ona göre sınırların en uçlarının yaşandığı erkek ortaklıklarını anlamak için eş-toplumsal erkek mekanlarının habitusunu, erkek dünyasının eril tarzını, spor ortamlarındaki erkeklik inşasını, iş görüşmelerindeki ya da ordudaki erkek-erkeğe halleri kavramak gerekir (Sancar, 2009, s. 18). Çünkü eş-toplumsal mekanlarda erkeklerin ortaklığında ve birlikteliğinde ortaya çıkan uyum, dayanışma ve güven ortamı eril hegemonyayı daha da güçlendirir (Gunkel, 2009; Gön, 2014). Erkekler, onlarla aynı ortamdaki hem cinsleriyle kendilerini özdeşleştirerek, onlara kendilerini ispat ederek ya da rekabet ederek diğer erkekler tarafından kabulün olanaklarını sağlamaya çalışırlar. Mesleki başarı, zenginlik, güç, konum, hiyerarşi, fiziksel yiğitlik, cesaret gösterisi ve cinsel başarı gibi erkekliğin “işaretlerini” kullanarak eril eş-toplumsal hiyerarşiler içinde konumlarını güçlendirmek için uğraşırlar (Bird, 1996; Arık, 2009; Sancar, 2009).

Hiyerarşik konumların olduğu takım sporları da kimin en güçlü, en dayanıklı ve zirvede olmayı hak ettiğini belirleyen bir yapıya sahip olduğundan şiddet, kontrol, disiplin, dayanıklılık, heteroseksizm gibi -erkeklik üstünlüğü ideolojisini sürekli canlı kılan- göstergelerle hegemonik erkekliğin temellendiği erkek eş-toplumsal alanlardır. Sancar’a göre bunların gerçekleştirildiği sıralarda “kabul görme” ritüelleri erkek spor cemaatlerinde sürekli olarak ön plana çıkartılır (Sancar, 2009, s. 258). Sancar’ın *kabul görme* ritüelleri olarak değindiği hususun kavramsal olarak kabul sınavı olgusundan uzak olmadığını düşünmekteyiz. Aşağıdaki bölümlerde de kabul sınavı kavramını anlaşılır kılabilmek için hem tarihsel seyrine hem modernleşmiş yapısına odaklanacağız. Sonrasında kabul sınavı, eş-toplumsallık ve hegemonik erkeklik üçgeninde takım sporlarında takım içi şiddetin nasıl ortaya çıktığını örnekleriyle irdeleyeceğiz.

Kabul Sınavı: Çok mu Yeni?

Kabul sınavı, bir olgu olarak literatürde yeni incelenmeye başlanmış olsa da binlerce yıl önce ortaya çıkmış ve sıklıkla “geçiş töreni” (*initiation rites*) ya da “erginleme töreni” (*rite of passage*) şeklinde tanımlanmıştır (Hinkle, 2005; Salinas ve Boettcher, 2018). Kabul sınavı törenlerinin toplumsal tarihi ilkel kabilelerden, antik dönemlerden başlar; erkek kardeşlik kulübü, okul, ordu, hastane, bando takımı ve spor gibi modern toplumsal kurumlara kadar süregelir (Bryshun, 1997; Chang, 2011). Platon dönemi Antik Yunan’da ve Antik Roma’da, oğlanları eğitmek ve onlara danışmanlık etmek için uygulanan ritüeller, erginleme törenleri aracılığıyla gerçekleştirilirdi ve bu aktivitelerin alıkonma, cinsel yakınlık ve kölelik gibi içerikleri bulunurdu (Lipkins, 2006). Geçiş törenleri genel olarak bilgilerin aktarılmasını, sır tutmayı ve sessizliği içerirdi ve erginleme törenlerine katılanlar sorumsuz gençlikten sorumlu yetişkinliğe geçişi sağlayabilmek için kültürün lüzum gördüğü zorlu/çetin sınamalara (*ordeal*) sıkça tabi tutulurdu (McGlone, 2005). Ayrıca, New Mexico’daki *Zuni* kabilesi ve Doğu Afrika’daki *Nandi* kabilesinde yürütülen törenlerde oğlanlar erkeğe/adama dönüşürken dönüşümünün göstergesi olarak sünnet törenleri gerçekleştirilirdi. Bu törenler, acıya dayanarak ve tehlike karşısında cesaretini göstererek “ergin” erkekleri kadınlardan, kız çocuklarından ve oğlan çocuklarından ayırma işlevi görürdü (Bryshun, 1997; Trota ve Johnson, 2004).

Geleneklere bağlılık, dahil olunan kültürün kimliğini benimsemek, değerleri korumak, erkeklığe/adamlığa “halel getirmemek” gibi gerekliliklerin sağlanmasıyla törenler amacına ulaşırdı.

Kabul sınavı Orta Çağ döneminde de erkek üniversite öğrencileri arasında “ahlak” kültürüne haiz olmanın bir yolu olarak görülmüştür. Bu ahlak kültürü, tehdit ve şiddetten oluşur; eninde sonunda eski ve yaşça büyük olan öğrencilerin kendi -önceden yaşadıkları- büyük sıkıntılarını temsil ederdi. Yeni gelen öğrenciler, bir yıllık kıdemlerinden dolayı kendisinden daha iyi olduğunu zanneden “muhterem” kişiler tarafından yargılanmadan önce onur kırıcı davranışlara katlanmak zorunda olurdu (McGlone, 2005). 1600’lü yıllara gelindiğinde, Fransa okullarında *penalism* adında kabul sınavına benzer bir ritüel, birinci sınıf öğrencilerine (*première année*) son sınıf (*classe sénior*) öğrencileri tarafından sosyalleşme tekniği olarak kullanılırdı (McCready, 2018). Birinci sınıf öğrencileri, yaramazlık gecelerinde (*hell nights*) son sınıf öğrencilerine sıklıkla kendilerini kanıtlama ve zahmete katlanma zorunda bırakılırdı. Bu gecelerdeki etkinlikler fiziksel ve psikolojik istismar, hoyratlık, kaba saba şakalar, sakatlamalar ve haraç kesme gibi formları kapsardı (McGlone, 2005). 1700’lü yıllara gelindiğinde ise Britanya’da Cambridge ve Oxford Üniversitelerinde alt sınıf öğrencilerini uşak gibi kullanma anlamına gelen *fagging* adında bir ritüel uygulanırdı. Bu ritüelde, üst sınıftan öğrenci yeni bir öğrenciyi *fag* (İngilizlerin argo deyiminde eşcinsel erkeği aşağılamak ve “homo” olarak yaftalamada kullanılır) olarak seçer, alt sınıf öğrencisini ayak işlerine koşturur, yatağını temizletip düzenletir ve benzer görevler verirdi. Üst sınıf öğrencisi fiziksel ceza vermekte ve sözlü istismarda bulunmakta serbestti. Uşak gibi kullanma ritüeli, alçak gönüllülüğü ve düzgün davranmayı öğretmenin bir aracı olarak gerekçelendirilse de aksine genellikle zorbalığa, istismara, sakatlanmalara ve ölümlere sebep olurdu (Wintrup, 2003; McGlone, 2005).

Kavramsal olarak kabul sınavı adının kullanılması ve popülerleşmesi, 1800’lerin Amerikan üniversite ve kolej kültüründe başlamıştır. Kabul sınavı, ikinci sınıf öğrencilerinin (*sophomore*) birinci sınıf öğrencilerini (*freshman*) maruz bıraktığı bir ritüel olarak sadece üniversitelerde değil aynı zamanda askeri okullarda da cereyan ederdi. Yeni öğrenciler üniversitelere geldiklerinde onların sınıfa, okula ve okulların spor takımlarına bağlılığını inşa etmede, kabul sınavına uygun bir yöntem gözü ile bakılırdı. Dönem itibarıyla, kabul sınavı uygulamaları, erkek alanlarının tümüne ulaşabilecek kadar yaygınlığını arttırmıştı (Wintrup, 2003; Sweet, 2004). Modern üniversite kurumlarının erkek erkeğe sosyalleşme odaklı alanlarının ilki ise erkek kardeşlik kulüpleridir. Buralar, kabul sınavı kültürünün hızla yerleştiği ve geliştiği mekanlar olmuştur. Erkek kardeşlik kulüpleri, genellikle Kuzey Amerika’daki üniversite kampüslerinde ve kolejlerde; kulüp, örgüt, cemiyet, kuruluş ve benzeri yapılarda; çeşitli sosyal, kültürel ve dini amaçlar için öğrencilerin geleneksel olarak bir araya geldikleri, kardeşlik (*brotherhood*) düzeninin esas olduğu bir organizasyon olarak faaliyet gösterirdi (Wintrup, 2003; Hinkle, 2005; Joyce ve Nirh, 2018). Kardeşlik kulübüne katılma uygulamaları genellikle müstakbel üyenin “evin” üyesi olmak için kendi liyakatini kanıtlanması gerektiği bir süreci kapsardı. Genç öğrenciler, bir evin ya da toplumun bir üyesi olabilmek ve kabul kazanabilmek adına kendilerine yönelik aşağılayıcı, onur kırıcı, tehditkar taleplere neye mal olursa olsun izin verirdi (McGlone, 2005; McCready, 2018). Bu ritüeller erken dönemlerdeki erginleme törenleri gibiydi; potansiyel üyeler gruba girmek için acıya dayanma, kararlılık, dişini sıkma, adanma, zorluklara göğüs germe gibi erkek olmanın gerekliliklerini kabul sınavları sırasında yerine getirirdi (Wintrup, 2003; McCready, 2018).

Sporda Kabul Sınamasını Tanımlamak ve Sınıflandırmak

Sporcunun olumlu gelişimine katkı sağlamayacak olan fakat bir takımın parçası olarak kabul edilebilmek için gerekli olan, -daha düşük rütbeli (junior-ranking) sporcunun katılma isteğine bakılmaksızın- daha kıdemli (senior) takım arkadaşı tarafından uygulanan taciz, istismar, aşağılama, zorbalık ve tehlike potansiyeli olan davranışlardır. Bu davranışlar, bunlarla sınırlı olmamakla birlikte, ne kadar geleneksel ya da görünüşte sevecen/merhametli olursa olsun, herhangi bir takım arkadaşını sınıfsal pozisyona, deneyim yılına ya da sportif yeteneğe dayanarak ayıran ya da uzaklaştıran aktiviteleri de kapsamaktadır. (Crow ve MacIntosh, 2009, s. 449).

Crow ve MacIntosh'un (2009) "Conceptualizing a Meaningful Definition of Hazing in Sport" başlıklı çalışmasında spora özgü yaptıkları kabul sınaması tanımı evrensel spor kültürü açısından en kapsayıcı ve açıklayıcı tanımlama olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, sporda takıma kabul etkinliklerinde gerçekleşen kabul sınamasına dair tanımların ve örneklerin sayısı azımsanmayacak oranda fazladır. Örneklerin nasıl bir sınıflandırma ile birbirinden ayırt edilebileceğini belirlemeyi amaçlayan ilk çalışma ise Hoover ve Pollard (1999) tarafından gerçekleştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Ulusal Kolej Sporları Birliği'ne (NCAA) bağlı spor kulüplerinde yapılan çalışmada, kabul sınaması pratiklerinin birbirinden farklı özelliklere ve sınırlılıklara sahip dört düzeyde gerçekleştiği ortaya konmuştur. Tablo1'de, Hoover ve Pollard'ın çalışmasındaki dört kategoriye dair bilgiler ışığında, davranışın düzeyi, davranışa dair açıklama ve davranış örneklerinden oluşan bir çerçeve oluşturduk:

Tablo1: Sporda kabul sınamasının sınıflandırılması

Davranış Düzeyleri	Açıklama	Örnekler
Kabul edilebilir	Çaylak sporcuyu takım kültürüne maruz bırakan olumlu yönde takım kurma aktivitelerinden oluşan kabul sınaması ritüelleri	<ul style="list-style-type: none"> Sezon öncesi antrenman ve kamlara katılma (oteller, otobüsler, yemekler vb.), Beceri, dayanıklılık ve performans yarışlarında sınanma Ortalamanın üzerinde bir performansı sürdürülebilme "Rookies Party" ve "Rookies Night" etkinliklerine katılma Takım standartlarına uymak için yemin etme Halat yarışlarını ya da takım turlarını tamamlama Kıdemlilerin ayak işlerini gönüllü yapma
Sorgulanabilir / Tartışılabilir	Tehlikeli ya da yasa dışı olmayan aşağılayıcı, onur kırıcı aktiviteler içeren ya da psikolojik ve fiziksel istismarın "düşük" düzeyli aktivitelerinden oluşan kabul sınaması ritüelleri	<ul style="list-style-type: none"> Bağırma, lanetleme, küfür etme Yüz kızartıcı kıyafetler giymeye zorlama Dövme yapma, pirsing, saç kesme, damgalama Sporla ilgili olmayan beden hareketleri yaptırma Sadece belirli (özel) kişilerle görüşme Saha içinde ve dışında belli sporculara kişisel hizmetçi olarak davranma Yemeğinden, uykusundan ya da hijyeninden ödün vermeye zorlama

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yoğun baharatlı ve tiksindirici karışımları tükettirme
Alkolle ilişkili	İçki içmeye zorlanan herhangi bir tehlikeli/illegal olma potansiyeli olan aktivitelerden oluşan kabul sınaması ritüelleri	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Başlama (takıma alma) görüşmelerinde ve ziyaretlerinde alkol tüketme ▪ Alkol içme yarışmalarına en az bir kere katılma ▪ Aşırı alkol tüketerek talepleri kolayca karşılama
Kabul edilemez	Aşağılayan, istismar eden, tehlikeye atan, sakatlayıcı ve illegal aktivitelerden oluşan ve cezai kovuşturma ile sonuçlanabilen kabul sınaması ritüelleri	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Telefon şakaları yaptırma ya da diğerlerini taciz etme ▪ Kişisel eşyaları çalma ya da zarar verme ▪ Cinsel davranışları yapmaya ya da taklit etmeye zorlama ▪ Elleri bağlama, ağzı ya da vücudun diğer bölgelerini bantlama, küçük bir yere hapsedme, elektro-şok ▪ Dayak atma, kamçılama, hırpalama, tekmeleme vb. ▪ Bedene zararlı maddelerle müdahale ▪ Kaçırılma ya da terk edilme

Hoover ve Pollard'ın (1999) ortaya koyduğu sınıflandırmaya baktığımızda, kabul sınamasının hem kabul ve tolere edilebilir; hem sorgulanabilir ve maruz kalan için tehlike arz edebilir; hem de kişilerde fiziksel/ruhsal yaralanmalara yol açabilecek yasa dışı ve kriminal boyutlarda davranışlar yelpazesinin olduğunu görürüz. Fakat Kirby ve Wintrup (2002) bu tarz aktiviteleri sınıflandırmanın oldukça zor olduğunu, aynı zamanda sınıflandırmanın tartışmaya açık sorunlar barındırdığını belirtirler. Kategorilerin birbirinden ayrışık olmadığını ve alkol kullanımının bütün kategorilere girebileceğini; "düşük" düzeyli istismar formları olarak ifade edilenlerin istismarın herhangi bir türüne sıfır tolerans yaklaşımı ile bağdaşmadığını; legalite ya da illegalitenin doğrudan hasar ve tehlike oluşturmakla ilişkili olmadığını dile getirirler. Lipkins (2006) de kabul sınamasını sıradan bir geçiş töreni ya da bir gruba dahil olunurken gerekli bir takım tolere edilebilir ve "basit" törenler olarak değerlendirmez; belirli bir toplumsal yapıyı ve hiyerarşiyi oluşturmak ve bunu muhafaza etmek için gruptaki iktidar sahiplerinin başvurduğu bir yol olduğuna inanır. Lipkins'in kabul sınamasına dair öne çıkardığı türleri incelediğimizde, fiziksel anlamda saldırma, sınırlama, yıldırma, alçaltma/utandırma, strese sokma ve bütünlüğü bozma gibi örnekler göze çarpar. Psikolojik olarak ise mağdur pozisyonundaki bireyler, psikolojik stres, tükenmişlik, psikolojik sağlık kaygısı ve korku yaşayabilecekleri davranışlarla karşı karşıya kalırlar. Cinsel içerikli örneklerde ise homofobik eylemler, istismar, saldırı ve taciz gibi yıkıcı zorlamalara maruz kalındığı görülür (Lipkins, 2006). Bu açılarından değerlendirdiğimizde, kabul sınamasının kabul edilebilir ya da tahammül gösterilebilir olmadığı, takıma dahiliyette uygulanan ritüellerin ya da testlerin yeni gelen ya da çömez bireylerde psikolojik, fiziksel ve cinsel açıdan olumsuz etkiler yarattığı anlaşılmaktadır. Bu şekilde sınıflandırmaların ve ayrımların kabul sınamasına karşı koruyucu ve önleyici yaklaşımla çok örtüşmediği tartışılmaya devam etse de özellikle Kuzey Amerika'da yapılan araştırmalarda Hoover ve Pollard'ın sınıflandırmasına atıflar devam etmektedir (Waldron ve Kowalski, 2009; Waldron, Lynn ve Krane, 2011; McGlone, 2010; Hamilton, Scott, LaChapelle ve O'Sullivan, 2016).

Kabul Sınavasının Spordaki Görünümleri

Takım sporlarında bireyler yeni bir gruba ait olmak için gayret ederken ve gruba kabul edilmenin peşinden koşarken, takım kültürü, değerler ve kuralların öğretilmesinde takımlara yardımcı olan gelenekler ve ritüeller, en yeni üyelere takımın esaslarını öğretmek (*indoctrinate*) konusunda iş görür (Zacharda, 2009). Kabul sınavası uygulamaları, bu bağlamda geleneklerin, ritüellerin dolayısıyla kültürün aşılmasında kullanılır; yeni kimseye grubun eskileri, büyükleri ya da güçlülere tarafından öğretilen yeni bilgiler ve yazılı olmayan kurallar olarak işlev görür; belirli gruplarda, takımlarda ya da kulüplerde usule ve geleneğe uygun bir giriş prosedürü olarak gerçekleşir (Campo, Poulos ve Sipple, 2005; McGlone, 2010). Geçmişten günümüze değin, cimnazyumlarda, okullarda, spor kulüplerinde, öğrenci yurtlarında, kiliselerde, orduda, cezaevlerinde vb. birçok kurumda kabul sınavasının bir giriş/geçiş prosedürü olarak var olduğunu görürüz (Bryshun, 1997; Wintrup, 2003). Spor ortamındaki çaylaklara, orduda en düşük rütbeli erlere, erkek erkeğe kulüplerdeki yeni üyelere, üniversitelerdeki birinci sınıf öğrencilerine ve tıp eğitimindeki asistan doktorlara uygulanan formal ve informal kabul ritüelleri, dahil olunan alanın kültürünü, normlarını ve beklentilerini öğreten özellikler ile donatılır (Chang, 2011). Gruba dahiliyetin sağlanması için, kabul sınavası yoluyla yeni gelen adaylara grubun/takımın hiyerarşik yapısı, normları ve yazılı olmayan kuralları sınavmalar aracılığıyla özümsetilir. Özümseme gerçekleştiği zaman potansiyel üyeler “gerçek” üye konumunu elde ederler. Böylelikle, kabul sınavası döngüsel olarak işleyiş gösterir ve her yeni üye kendinden sonra gelecek olanı kabul ritüelleri yoluyla sınavmaya devam eder. Bu sayede, ergenler, gençler ve yetişkinler, grubun mirasını taşıdıklarını ve geleneği istikrarlı bir şekilde kuşaktan kuşağa aktardıklarını düşünürler (Campo vd., 2005).

Spor ortamındaki kabul sınavasının eyleyicileri/failleri olan daha kıdemli takım arkadaşı, kaptan, takımın “abisi,” güçlü oyuncu, yıldız oyuncu açısından yeni gelenlerin takıma dahil olup kabul görmesi sürecindeki temel amaç, takımda grup içi dayanışmayı inşa etme, saygıyı ve disiplini geliştirme, gruba itaatle bağlılığı güçlendirme ve grup başarısını arttırmaktır (Van Raalte, Cornelius, Linder ve Brewer, 2007; Waldron vd, 2011; Hamilton vd., 2016). Bu amaçların gerçekleşmesi için de kabul sınavası sürecini deneyimleyenlerden rıza gösterme, kararlılık, acıya dayanma, kabullenme, itaat etme, içselleştirme gibi birtakım beklentiler gelişir (Van Raalte vd, 2007; Waldron ve Kowalski; 2009). Spor ortamının yarışmacı, rekabetçi, güce dayalı ve sonuç odaklı olması, takım içi dikotomik ilişki tarzını güçlendirir, yeni ya da daha genç sporcular ile eski, “abi” ya da daha deneyimli sporcular arasındaki ilişki dikey ve hiyerarşik olarak sürer (Cimino, 2011). “Üst” sporcular takım içindeki iktidar pozisyonlarına ve güçlerine dayanarak “ast” olarak adlandırılan yeni ve acemi sporculara neleri yapmaları ve neleri yapmamaları gerektiğini, takımın başarısına ve dayanışmasına yarayan kurallarını ast-üst ilişkisi yoluyla öğretirler (Van Raalte vd, 2007). Kurallara ve beklentilere uyum sağlayarak kabul sınavasına dahil olanlar, sürecin sonunda grup kimliği kazanma (sosyal kimlik), bağlılık, dayanıklılık, ödül (statü, rahatlık), zirveye çıkma gibi vaat edilen kazanımlara ulaşacağı düşüncesiyle sürecin içinde kalırlar (Allan ve DeAngelis, 2004; Wintrup, 2003; Waldron, 2008). Bu sporcular takım için daha az tehdit oluşturur, kıdemli sporcuların (*potentially hazer*) gözünde, takım dayanışmasına -bir yandan erkek dayanışmasına- katılarak takımdaki “yerlerini” kazanmış olurlar.

Spor Alt-Kültüründe Kimlik Oluşumu ve Takıma Bağlılık: Aidiyat, İtaat, Sadakat, Liyakat

Bir sosyalizasyon süreci olarak kimlik oluşumunda kabul ritüelleri sporcuların fiziksel risk almak, dayanıklı, sert ve tutkulu olmak gibi özelliklerle hegemonik erkeklik kimliğine bağlılığını göstermesi açısından oldukça kullanışlıdır (Donnelly, 1985; Bryshun, 1997; Perlow, 2018). Özellikle rugby, buz hokeyi, futbol, basketbol gibi eş-toplumsal alanlarda spordaki alt-kültürün en önemli gerekliliklerinin başında hegemonik erkekliğin ideolojik sembollerine bağlılık gelir. Bu sembolik değerlere kabul sınaması ritüellerinde karşı gelmek, çaylakların erkekliğinin sorgulanmasını, duygusal ve efemine olarak yaftalanıp taciz edilerek dışlanmasını kaçınılmaz kılar (Donnelly ve Young, 1988; Hinkle, 2005). Böylelikle, spordaki alt-kültür grupları aynı zamanda şiddet, saldırganlık, rekabetçilik ve tüm şartlarda acıya dayanmak gibi erkeklik göstergelerinin yeniden üretilmesini sağlayan bir alan olarak karşımıza çıkar (Young, White ve McTeer, 1994; Perlow, 2018). Bu sayede, yeni gelen sporcuların kimlikleri erkek tanımlı, sıklıkla cinsiyetçi değerler ve davranışlarla örtüşen bir şekilde oluşturulur. Bu şekilde, spor alt-kültürü içinde çaylakların kimlik oluşum süreci, hegemonik erkekliği güçlendirirken, kadınlık ile ilgili davranış ve değerler reddedilip yok sayılır ve ötekileştirilir (Bryshun, 1997).

Spor alt-kültürü, -özellikle de futbol, rugby, hokey, beysbol, basketbol gibi erkek egemen takım branşları- kimlik oluşumunda ataerkil, cinsiyetçi ve homofobik olan hegemonik değerleri öne çıkarırken bunu "takıma bağlılık" söylemiyle örterek meşrulaştırır. Literatürde takıma bağlılık (*team cohesion*) olgusu, itaat (*obedience*), uyum (*conform*), boyun eğme, aidiyet ihtiyacı (*need to belong*), sadakat/vefa (*loyalty*) kavramlarıyla ilişkilendirilir (Messner, 2002; Van Raalte vd., 2007; Waldron, 2008; Waldron vd, 2011). Takıma bağlılığın göstergesi olabilecek ve takımın eski üyeleri tarafından -yeni üyelerin iradesine bakılmaksızın- istenecek herhangi bir talebin karşılanması, bireylerin takıma girmeye ve bağlılığa dair istekli olduğunu kanıtlar (McGlone, 2010; Fávero vd., 2018). Çünkü bir gruba yeni gelenlerin, grubun bir parçası olduklarını göstermek için psikolojik, kültürel ve sosyal ihtiyaçları vardır (Ellsworth, 2004). Massey ve Massey'nin (2017) spor takımları ile yaptıkları *It Happens, Just Not To Me* başlıklı araştırmada, bir sporcu kabul sınamasının hangi ihtiyaçları karşıladığını şöyle açıklar:

Evet, kabul sınaması sıklıkla olmakta fakat ben bütünüyle kötü bir şey olduğuna inanmıyorum. İnsanlar benzer şeyleri yaparak bir bağ, ilişki kuruyorlar. Örneğin, eğer her kişi takıma dahil olmak için ritüellerde belirli şeyleri yapmak zorundaydı, herkesin benzer etkinlikler yoluyla takıma dahil olduklarını bildikleri için oyuncuların takıma sadakati ve yoldaşlıkları artar. Dolayısıyla kabul sınaması evet oluyor ama bu kötü olmayabilir. (Massey ve Massey, 2017, s. 58).

Alana girildiğinde, ödenecek bedeller olmasına rağmen sporcu bireyler takıma dahil olma ve kendilerine yer edinme ihtiyaçlarıyla da takımlara yönelirler (Lafferty, Wakefield ve Brown, 2017). Çömez ya da yeni gelen sporcular, kabul sınaması ritüellerinin takıma bağlılıklarını güçlendiren bir deneyim hissi verdiğini, takıma aidiyetlerini kanıtlamanın bir yolu olduğunu, kökleşmiş bir geleneği sürdürmenin onları dayanıklı kılacağını düşünürler (Allen, 2003; Wintrup, 2003; Waldron, 2008). Özellikle gençlerde yalnızlık duygusundan kaynaklanan aidiyet arayışı, kabul sınamasını tanımlamada, onaylamada ve dahil olmada önemli bir rol oynar. Yüksek aidiyet ihtiyacı duyan bireyler, kendi içsel kanaatleri ve değerleri yerine diğerlerinin tercihlerini

ve isteklerini takip ederler (Gershel, Katz-Sidlow, Small ve Zandieh, 2003; Strawhun, 2016). Milgram'a (1963) göre bu durum, gruba üyeliğe yüksek değer vermelerini, otoriteye/güce sahip olana itaat etmelerini ve gruba sadakat göstermelerini beraberinde getirir. Böylelikle, algılanan otorite ve elde edilen iktidar sayesinde, kabul sınavına maruz kalan çaylakların ilerleyen dönemlerde fail pozisyonunda olmaları kuvvetle muhtemel olup, kişilerin gruba bağlılığı için gerekçe oluşturur. Bu bağdaşım, erkeklik değerlerini yeniden üreten kabul sınavına sürekli yakıt sağlar ve onu sönümsüz/aralıksız kılan bir kısır döngü yaratır. Döngüyü tamamlayan herkes sırasıyla takıma liyakati sağlamış olur. Sonuç olarak, kabul sınavı ekinlikleri takıma bağlılık söylemiyle rasyonelleştirilip teşvik edilerek meşrulaştırılır (Keating vd 2005; Hamilton vd., 2016; Diamond vd, 2016; Botello ve Cruz, 2018).

Eş Toplumsal Spor Ortamında Hegemonik Erkekliklerin Kabul Sınavı Yoluyla İnşası

Spor, tarihsel şekillenışı sebebiyle birçok açıdan erkek egemen bir anlayışın kabul gördüğü eş-toplumsal bir kurum olarak işlev görür (Allan ve DeAngelis, 2004; Holman, 2004). Bu kurum içinde erkeğe/erkekliklere dair erdemler ve özellikler öne çıkarılır, spor yoluyla kadınsılaşmaktan kaçınmak öğrenilir (Messner, 2002; Sancar, 2009; Hacısötaoğlu, 2012). Bununla birlikte, Connell her sporun taleplerinin güç ve beceri arasında özel bir dengeyi içerdiğini belirtir (aktaran Hacısötaoğlu, 2012, s. 78). Daha çok gücün talep edildiği sporlar fiziksel olarak daha egemen olmayı gerektirir. Bu durumda (fiziksel) gücün önde olmasıyla, hegemonik erkeklik savunusunun bir parçası olan spor kültürü, diğer toplumsal kurumlar aracılığıyla dayatılır. Theberge (1991) ise Amerika'daki eril spor kültürünün, futbol, Amerikan futbolu, rugby, hokey gibi gücün, kuvvetin, performansın, egemenliğin ve şiddetin sporun tanımının içinde olduğu sporlarda daha çok görünür olduğunu belirtir. Bununla birlikte, Messner (2002) da futbol, basketbol ve beysbol sporlarını erkek iktidarının ve denetiminin teşvik edildiği ve korunduğu alanlar olarak tanımlar.

Hegemonik erkekliğin teşvik edildiği eş-toplumsal takım sporlarının tüm mekanlarında (soyunma odası, kamp/otel odası, antrenman sahası, katile/maç otobüsleri, takım yemekleri vb.) sporcular da arkadaşları ile günlük etkileşimleri aracılığıyla hegemonik erkekliği temsil eden görünüm ve konumlar edinmeye çabalarlar. Bu çaba, Kaufman'ın (1987) "erkek şiddetinin üçlüsü" olarak değerlendirdiği, erkeğin kadına şiddeti, erkeğin diğer erkeğe şiddeti ve erkeğin kendine şiddeti sayesinde spor ortamında gerçekleşir. Böylece, eş-toplumsal spor ortamı, bedeni, tavrı, düşünceleri ve duyguları erkek şiddetinin üçlüsünün gerektirdiği gibi disipline etmeyi öğretir. Bu sebeple, "hem kadınlara karşı hem diğer erkeklere karşı duygudaşlık ya da saygı eğilimlerinin gelişimini engelleyen çok düşük nitelikli bir ortam içerisinde erkeklerin eş-toplumsal bağları oluşur" (Messner, 2002, s. 30). Böyle bir ortamın içerisinde, en yüksek statülü sporcular hegemonik erkekliğe aktif ve güçlü bir şekilde bağlıdır; onun ayrıcalıklarından doğrudan faydalanırlar. Bu ayrıcalık ve güç sayesinde daha genç ve acemi sporcuları homofobik, cinsiyetçi ve küçük düşürücü pratiklerle istismar ederek kabul sınavına maruz bırakırlar (Messner, 2002).

Eş-toplumsal spor ortamı, direnmek, dayanmak, "zafer" kazanmak, fiziksel kahramanlıklar, cinsel başarılar, güç ve statü elde etmek gibi hegemonik erkekliğin işaretlerini üreten sosyo-mekansal bir özelliğe sahiptir. Bu işaretler, hegemonik erkeklik değerlerine göre hizalanmayı ve şekillendirilmiş güç eşitsizliklerini diğer erkeklere benimsetmeyi sağlar. İşaretlere uyum sağlayamayan, dayanamayan, tutunamayan ve "zayıf" kalan

erkekleri kadınlık ve eşcinsellik üzerinden ötekileştirir (Eng, 2006; Barker ve Barker-Ruchti, 2016). Özellikle soyunma odalarında, bedenlerin yakın temasta olması, çıplaklığın olağan bir şekilde gerçekleşmesi, bedene odaklanma, sıcak, buharlı ve kötü kokulu, dar alandaki eş-toplumsal mekan özellikleri kabul sınaması için önemli bir yer teşkil eder (Eng, 2006; Morriss-Roberts, 2013). Bu anlamda, eş-toplumsal spor alanı diğer toplumsal etkileşim alanlarından olağanüstü düzeyde farklılıklar barındırma potansiyeline sahiptir ve böylesine yakın bir mekânsal atmosferi kontrol etmek ya da denetlemek zor olduğu gibi sporcular arasında ciddi düzeylerde problemler çıkmasına sebep olabilir (Eng, 2006). Söz gelimi, antrenman sahalarında kıdemlilerin malzemelerini taşıma, “abileri” sırtta taşıma, mekik, şınav, barfiks gibi sonu gelmeyen dayanıklılık testlerine sıklıkla başvurulur. Soyunma odalarında ya da otel odalarında ise acıya dayanma ve pes etmemeyi amaçlayan mücadele, dövüş ve güreş “oyunları” çömezle yaygın olarak uygulanır, buralarda çömezler bazen kontrolsüzce birbirlerinde fiziksel hasar bırakabilirler (Hinkle, 2005; Flood, 2008; Morriss-Roberts, 2013; Duncan, 2014).

Onur ve Koyuncu’ya (2004) göre bu oyunlar, erkekliğin kendisini ispat etme mekanizmalarını oluşturmada ve erkek habitusunu biçimlendirmede önemlidir çünkü mücadele, çatışma, savaş erkek ritüelleridir ve sonuna kadar dayanma mantalitesi, hem erkeğin kendi erkekliğini ispat etmesine hem de başkalarının gözünde erkekliğin ifade edilmesine zemin hazırlar. Hegemonik erkekliğin kodlarından olan, daha güçlü, daha saldırgan, sesi daha gür çıkan ya da daha baskın olanı belirlemeyi amaçlayan bu oyunlar, sınamalar ya da testler grupların içinde daha üstün olan ile tabi olanı şiddet yoluyla belirleyerek dikotomiye kuvvetlendirir (Morriss-Roberts, 2013; Barker ve Barker-Ruchti, 2016). Oyunların ve pratiklerin merkezinde bulunan şiddet, bir yandan düelloyu reddeden ya da yenilen erkeği marjinalleştirirken diğer yandan hegemonik erkekliği pekiştirir ve meşrulaştırır. Heteromaskülen erkeklerin oyun sosunda şiddet yoluyla eş-toplumsallaştığı spor ortamında Bourdieu’nün de söylediği gibi, “erkekliğin ilk önce diğer erkekler tarafından onaylanması ve aslında, ‘gerçek erkekler’ grubunun üyesi olarak tanınmak için gerçek ya da potansiyel şiddetinin tasdik edilmiş olması gerekir” (Bourdieu, 2001, s. 52). Çünkü erkekler tanınma, takdir edilme, statü ve saygı kazanma gibi ihtiyaçların arayışındadır ve bunları herkesten önce erkek izleyicilere sergilemek ve kendini kabul ettirmek zorundadır (Ergil, 2019).

Eş-toplumsal spor ortamı, sınırsızlık, özgürlük, konfor, “kurtarılmış bölge” gibi hissiyat uyandıran ve çağrışımları olan bir mekan olarak algılansa da iktidar dinamiklerinin ve hegemonik erkeklik baskısının olduğu bir atmosfere sahiptir (Ergil, 2019). Ortamın büyüklerine, gediklilerine ve tecrübelilerine saygı göstermek, onların rızasını alarak içeriye girebilmek, kendileriyle aynı statüye sahip olanlarla yakınlık kurmak, öncelikli olanların farkına varmak, oturup kalkma adabına uygun davranmak eş-toplumsal ortamın yazılı olmayan fakat -küçük, toy, genç kardeşin çiğneyemeyeceği- vazgeçilmez kurallarıdır (Arık, 2009; Özkök, 2019). Söz gelimi, Beşiktaşlı eski futbolcu Sinan Engin, 17 yaşında milli takıma ilk kez seçildiği kamp döneminde takımın kaptanı, büyüğü, “abisi” Fatih Terim ile anısından şöyle bahseder: “Otele giderken Sarı Metin beni uyardı, ‘eşofmanın önünü kapat Fatih abi kızar’ dedi. Ben önüm açık girdim. Fatih abi geldi şöyle bi baktı yetti...”⁶ Buradaki örnekte olduğu gibi “hizaya gelerek” tanımlanan normlara, yazılı olmayan kurallara ve davranış kodlarına uyulduğu müddetçe, hegemonik erkeklik değerleri korunmuş olur ve erkekliğe dair anlamlar toplumsal yeniden üretim aracılığıyla pekişerek kendini kabul ettirir (Arık, 2009; Hammarén ve Johansson, 2014; Özkök, 2019).

⁶ https://www.youtube.com/watch?v=6QzF_IWw5dQ

Kabul sınavına dair dikkat çeken örneklerin önemli bir kısmı beden (yarı) çıplak olduğu soyunma odalarında gerçekleşir. Soyunma odaları, kıdemli sporcuların mekanda egemen olduğu, çaylakların erkekliklerini ortaya koyarak kabul sınavı ritüellerine dahil olduğu, sadakate, itaate ve hiyerarşiye dayalı bir işleyişe sahiptir. Takımlardaki “abiler”, “ileri gelenler”, cinsel organların büyüklüğü, mahrem yerlere temas, giyinme, soyunma, oturma ve duş alma sırasında bekletme ve benzeri uygulamalarla çaylakların takıma dahil olabilmeleri için kabul sınavını geçmek durumunda bırakılır (Bryshun, 1997; Holman, 2004; Morriss-Roberts; 2013, Smart, 2014; Cossins ve Plummer, 2018). Böylece, kabul sınavı sporun toplumsal yapı benzeri sistemi içinde gerçekleşip fiziksel, cinsel, psikolojik istismar, şiddet, taciz ve aşağılama gibi davranışları meşru kılar. Bu sayede, spor sisteminin ve toplumsal yapının kültürel normlarını pekiştiren iktidar, hegemonik erkeklik ve statü gibi dinamikler üzerinde temellenir (Messner, 2002; Allan ve DeAngelis, 2004; Holman, 2004; Eng, 2006; Kimmel, 2008; Fisher ve Dzikus, 2010; Barker ve Barker-Ruchti, 2016;).

Kabul sınavı, takım mensuplarının erkek(lik) değerlerine bağlı kalmasında yardımcı olduğu için, birçok sporcu kabul sınavının erkeklik idealini daha da yukarıya taşıdığına inanarak sürece dahil olur (Kirby ve Wintrup, 2002). Söz gelimi, Britanya’da takıma kabul ritüellerinde yeni gelenlere diğer “taze”lerin genital organlarına bağlı bir şekilde antrenman sahasında koşmak dayatılır. Gücü elinde bulunduran takım oyuncuları açısından bu ritüeller, fiziksel yeterlilik, acıya dayanmak, saldırgan heteroseksüellik gibi hegemonik erkeklik özelliklerini kazandırır (Dempster, 2009). Bu davranış ve ritüellerin erkekler için “normal” olduğuna inanan; müdahil olup itiraz ederse hegemonik normlardan sapacağına dair endişe duyan; sosyal ve duygusal bedellerle karşılaşacağını düşünen ve güce yaslanan diğer erkekler (*bystanders*) suç ortağı olarak ritüellere eşlik ederler ya da sessiz/seyirci kalırlar (Lipkins, 2006; Dempster, 2009). Bozok’un (2009) dediği gibi suç ortağı/işbirlikçi erkek(lik)ler, güçsüz olanların ezilmesinde taraf olurlar, hem kendilerine hem de başkalarına yönelik şiddetin sürdürülmesine katkı sunarlar. Bu konumlanmanın temelinde vaat edilen kazançlar ve ayrıcalıklarla ilgili çıkarlar da yatar (Bozok, 2011; Sancar, 2009). Böylece hegemonik erkekliğin ideallerine birçok erkek iştirak eder. Çünkü güçsüz, tabi “öteki” erkek(lik)ler de ritüeller, talepler, kurallar aracılığıyla sınavdan “pişerek” geçtikleri için artlarından gelecek müstakbel sporcuların iktidar karşısında ezilmesinde suç ortağı olarak eş-toplumsal takım ortamında yer edinirler.

Bir tahakküm süreci olan kabul sınavında yeni gelenlerin başarılı bir şekilde geçmesi gereken planlanmış, programlanmış ve zamanlanmış etkinlikler sınırsızdır. Söz gelimi, kıdemli sporcular, çaylakları güçsüz bırakmak ve kıdemliler ile çaylakların rollerini net bir şekilde ortaya koyan iktidara dayalı ortamı yaratmak için alkol ve tiksindirici karışımları içme/yeme yarışlarını kullanırlar ve çaylaklar zorla da olsa önlerine gelen içki ya da karışımları tüketirler (Chin, Johnson, Signer-Kroeker ve Holman, 2020). Böylece, alkol ve diğer ürünlerin olduğu *Rookies Nights* adlı ve benzeri etkinliklerde takımın hiyerarşik yapılanmasındaki yerleri konusunda yeni gelenler tabi kılınır; şaka, eğlence, mizah, alay gibi söylem ve soslarla erkeklik anlayışı tesis edilip sağlamaştırılır (Holman 2004; Dominic McCann, Plummer ve Minichiello, 2010; Johnson, 2011).

Öte yandan, kabul sınavları büyüklerin denetiminde ve aslında keyfilikte yeni gelen çömezlerin benlik algısını aşındıran, egosunu sönmülendiren, iktidara dayalı ve hiyerarşik takım kültürünün bir parçası olmayı amaçlar (Johnson, 2011). Bununla ilgili olarak en sık başvurulan sınav pratiklerinden biri ise sezon başı ya da sezon ortası kamp dönemlerinde takıma yeni dahil olan çömezlerin saçlarının kesilmesi ritüelidir (McGlone, 2005; Lipkins, 2006; Johnson, 2011; Perlow, 2018). Türkiye’de akademik araştırma konusu olmasa da özellikle Galatasaray futbol kulübünün kendi televizyon kanalında geleneksel ve “en sevimli” anlar olarak yer verdiği kamplardaki saç kesme ritüelleri de iktidara dayalı takım kültürüne somut bir örnektir. Ortamdaki

dört çaylak, kol kola yarı çıplak şekilde takımın “abilerinden” Servet Çetin tarafından otel koridoruna getirilir, onlara önceden hazırlanmış şiirler okutulur. Saç kesimi öncesi ortam ayinleştirilir, çaylaklar “kurban” gibi yere oturtulur, boyunları eğdirilir, takımın geri kalanları kıdemli oyuncu Sabri Sarioğlu öncülüğünde eş zamanlı “Allah-u Ekber” diye seslenir, takımın kaptanı ve yıldızı Arda Turan çaylakların hemen başında, takımın diğer “abisinden” üç kere vekalet ister ve sonrasında çaylakların saçlarını biçimsiz tarzlarda keser.⁷ Ortamda şamata, gırgır, eğlence ön plandadır fakat yeni gelen ya da çömez oyuncuların itiraz edebilme, karşı gelebilme, söz söyleyebilme imkanları yoktur. Çünkü Ergil’in (2019) değindiği gibi eş-toplumsal spor ortamında sınırsızlık, özgürlük, konfor gibi hissiyatlar iktidarda olan ya da iktidardan faydalananlar için geçerlidir. Bu sebeple, hegemonik erkeklik baskısının olduğu bu ortamda yeni gelen ya da çömez “güçsüz” oyuncular, hem bedenlen hem duygusal olarak istismar edilmelerine rağmen sessizliği tercih etmek zorunda kalırlar. Kaybetmek istemeyecekleri olası kazanımlar için bedel ödemeye razıdırlar; abilerine, büyüklerine karşı saygısızlık etmezler ve boyunları kıldan incedir.

Benzer şekilde, birçok takım için takım yemekleri, iktidar dinamiklerinin ve ayrıcalıklı muamelenin sahasıdır. Bryshun’un (1997) çalışmasındaki, kıdemli voleybol sporcusunun “Büyükler önce yemek yer. Çaylaklar en son. Durum bundan ibaret, böyle gelmiş böyle gider.” (s. 99) ifadesinde olduğu gibi, çaylakları ikincilleştiren, “hizaya getiren” spor ortamının hiyerarşik yapısı yemek düzeninde de kendini gösterir. Böylelikle, çaylaklar gücü elinde tutanın kıdemli sporcular olduğunu kabullenir ve eş-toplumsal spor dünyası, hegemonik içerikli erkekliği oluşturan birçok gerekliliği sağlama sahası olarak hareket eder (Allan ve DeAngelis, 2004; Holman, 2004; Johnson vd., 2018). Şiddet, aile kültürü, kardeşlik, başarı, akılcılık, duygusal kontrol, dayanıklılık, güç, rekabetçilik gibi hegemonik erkekliğe dair potansiyel kazanımlar, spor ortamında genel olarak kabul sınaması süreçlerinde gerçekleşir (Trujillo, 1991; DeSantis, 2007; Johnson, 2011). Tüm bu süreçler, örnekler ve deneyimlerle erkeklerin farklı toplumsal ilişkilerde ortaya çıkan özgün araçlarla ve çeşitli ritüellerle “adam edildiğini” (Selek, 2013, s. 221) görürüz.

Sonuç

Kabul sınaması, yeni gelenin görece kuvvetsizlik, zayıflık özelliklerinin öne çıkarıldığı, statülerinin güç aracılığıyla ustalıklı yönlendirilip sınırlarının belirlendiği bir tasarıma sahiptir (Massey ve Massey, 2017). Spor alanında önemli araştırmaları olan sosyal bilimci Coakley çok kısa bir tanımla “yeni gelen ile var olan arasındaki hiyerarşik statü farklılıklarını tekrar tekrar doğrulayan gizli, özel, kişilerarası bir süreç” olarak kabul sınamasını irdeler (Coakley, 2016, s. 119). Dolayısıyla, birçok kabul sınaması pratiği yeni gelenlerin takımların iktidara dayalı hiyerarşik yapısına ve törenlerle pekiştirilen hegemonik erkeklik idealine ulaşması için yapılandırılır (Holman, 2004). Alkol, gizlilik/sessizlik, hiyerarşi, hapsedilme, heteroseksizm, kadın düşmanlığı, iktidara bağlılık, sembolizm ve ritüel gibi dinamiklerle sınamalar organize edilir (Kirby ve Wintrup, 2002; Lenskyj, 2004). Kıdemli sporcular ritüelleri kullanarak ast/alt konumdaki yeni gelenlere iktidarlarını ve statü konumlarını onaylatır ve dikey hiyerarşik takım düzenini yeniden üretirler. Bunun üzerine kurulu takım düzeninde, yeni gelenlerin/çömezlerin “ayaklarını yere sağlam basmaları” ve “hizaya gelmeleri” dolayısıyla grup içindeki toplumsal hiyerarşiyi kabul etmeleri sağlanır. Spor kültürü için gerekli olan büyüğe, kıdemliye, kaptana, yetenekliye saygıyı, itaati ve bağlılığı öğrenmeleri kabul sınaması formları sayesinde gerçekleşir (Crow ve Rosner, 2012).

⁷ <https://www.dailymotion.com/video/xmrvtx>

Her yeni sezonda, bu kısır döngü yeniden başlar, yeniden kurulur, yeniden “oyunur” ve takım içi hiyerarşi yeniden sağlanmaktadır. Bir zamanlar çaylak olan sporcular, yeni edindikleri gücü/iktidarı, yeni gelenlere yönelik kullanma fırsatı kazanmış olmakla kalmaz, önceki dönem kendilerine yapılan kabul sınaması ritüellerine rıza göstermeme eğilimdekileri hedefe koyarlar. Dışlama, utandırma, yok sayma, takıma kabul etmeme gibi tehditlerle sindirerek tahakkümlerini oluştururlar (Waldron ve Kowalski, 2009; Johnson vd., 2018). Yeni gelenler ise kabul sınamalarına katılanın sonucunda eskilerle aralarındaki hiyerarşiyi özümserler ve ideal erkekliği açığa çıkarıp yerlerini sağlamlaştırmaya başlarlar (McCready, 2020).

Kabul sınaması ritüellerinin gerçekleştirilmesinde en önemli boyutların başında gelen güç, iktidar, hiyerarşi ve baskınlık gibi dinamikler, yeni gelenleri eş-toplumsal tüm alan ve mekanlarda efemine olarak algılanmaktan kaçınmaya zorlarken, aynı zamanda hegemonik erkekliğe bağlılığı tesis eden denetleyici bir mekanizma olarak baskıcı kurumsal hiyerarşi kültürünü de yeniden üretir (Kimmel, 2008; McCready, 2018; Smokowski ve Evans, 2019). Yaşça büyüklüğe, güce, performansa ve eskiliğe göre belirlenen hiyerarşik pozisyonlarda, eski ve büyük sporcular, yenileri/çömezleri erkeklik normlarına göre “eğitir”, bunun için hegemonik erkeklik politikalarını sıklıkla kullanır ve kendi ayrıcalıklarını küçük ve yeni gelenlere sürekli bir şekilde gösterirler (Maor, 2019). Yeniler de en azından, marjinalliklerinin ve tabi kılınışlığın geçici doğası gereği, erkekliğe kademeli geçişin prosedürlerini en etkili şekilde yerine getirmekle meşgul olurlar. Kabul sınaması başarılı bir şekilde gerçekleştiğinde, yeni gelenler artık zayıf/alt/ast/çömez statülerindeki gibi zorlu sınamalara maruz kalmak gerekliliğinden yavaşça kurtulurlar. Sürecin devamında, yeni statüleriyle mevcut koalisyonun imkanlarına (örn: itibar, öncelikler, söz hakkı) daha fazla erişim sağlama şansına sahip olurlar. Sürecin sonunda koalisyon, işbirliği ya da suç ortaklığı gibi hegemonik erkekliğin önemli ilişki dinamikleri belirleyici olur. Buradaki geçicilik ve kurtuluş, Connell’in (1995) erkekliğin tek tip, sabit ya da evrensel olmadığı ve erkeklerin buldukları ortamlara göre hızlıca yer değiştirebileceği söylemiyle örtüşmektedir. Özetle, kimlik oluşturma, itaat, sadakat, gruba bağlılık, grup dayanışması -asında erkek dayanışması- hiyerarşik iktidar ilişkileri gibi gereklilikleri ile kabul sınaması, birçok toplumsal kurumda olduğu gibi spor ortamında da güçlü bir görev üstlenir.

Sonuç olarak, Türkiye’deki eş-toplumsal spor kültüründe de erkek dayanışması diyebileceğimiz “abilik” ve “kardeşlik” ilişkisinin iktidara dayalı bir işleyişinin ve mantığının olduğunu girişteki ve metin içindeki saç kesme ve fermuar çekme pratikleri ve Tablo1’deki örneklere benzer birçok sınama üzerinden söyleyebiliriz. Bununla birlikte, Türkiye’de yapılan araştırmalarda, evde, ailede, güreş branşında, sanayide, tamirhanede, berberde ve erkek öğrenci pansiyonlarında abi-kardeş, büyük-küçük, usta-çırak dolayısıyla güçlü-güçsüz ilişkisinin tabi kılmaya dayalı olduğunu ve farklı toplumsal-iktisadi alanlardaki hiyerarşik kültürün spor alanına önemli ölçüde yansıdığını görmek mümkün (Turna, 2005; Hacisoftaoğlu, 2012; Aslan, 2017; Öztürk, 2020). “Abi” ya da “usta” konumu her şeyi yapmaya hakkı olan, sözünü söyleyen, gücünü gösteren, egosunu ve özgüvenini şişiren iken “kardeş” ya da “çırak” konumu yapılanı ses etmeyen, söyleneni dinleyen, güce boyun eğen, özgüveni zedelenendir. Hem militarist hem hiyerarşik hem de iktidara dayalı anlayışın egemen olduğu ritüeller, oyunlar, testler ve yarışlar hegemonik erkeklik formlarıyla oluşturulur. Takım içi ilişkiler sembolikleştirilmiş şiddet yoluyla geliştirilir. Şiddeti içselleştirenler eril “*camaraderie*” (arkadaşlık, dostluk, yoldaşlık) inşasını gerçekleştirirler (Sancar, 2009, s. 255).

Kaynaklar

- Allan, E.J. ve DeAngelis, G. (2004). Hazing, masculinity, and collision sports: (Un) becoming heroes. J. Johnson & M. Holman (Eds.), in, *Making the team: Inside the world of sport initiation and hazing* (p. 61–82). Toronto, Canada: Canadian Scholar's Press.
- Allen, J. B. (2003). Social motivation in youth sport. *Journal of sport and exercise psychology*, 25 (4), 551-567.
- Arık, H. (2009). Kahvehanelerde erkek olmak: Kamusal alanda erkek egemenliğinin antropolojisi. Ayten Alkan, (Der.), içinde, *Cins cins mekan* (s. 168-201). İstanbul: Varlık.
- Aslan, A. F. (2017). *Niğde imam hatip lisesi erkek pansiyon öğrencilerinin kentsel mekanı deneyimlemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi: Aksaray.
- Barker, D. ve Barker-Ruchti, N. (2016). Hanging up the shirt: an autoethnographic account of disengaging from a social rugby culture. *Sport in Society*, 19 (5), 711-725. doi:10.1080/17430437.2015.1073949
- Bird, S. R. (1996). Welcome to the men's club: Homosociality and the maintenance of hegemonic masculinity. *Gender & society*, 10 (2), 120-132.
- Botello, R. ve Cruz, N. (2018). The psychological shadow of hazing. C. Salinas & M. Bottcher (Eds.), in, *Critical perspectives on hazing in colleges and universities: a guide to disrupting hazing culture* (p. 111–125). New York: Routledge
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine Domination*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Bozok, M. (2009). Erkeklik incelemeleri alanındaki başlıca kuram ve yaklaşımların sosyalist feminist bir eleştirisine doğru. İçinde, *VI. Ulusal sosyoloji kongresi bildiriler kitabı: Toplumsal dönüşümler ve sosyolojik yaklaşımlar* (s. 431-445). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Bozok, M. (2011). *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler*. İstanbul: Altan Basım.
- Bozok, M., Munar, Z. M. ve Kavasoglu, İ. (2019). Cinsiyetlendirilmiş bir egzersizin sınırlarında: Adana'daki erkeklerin pilates deneyimleri. *OPUS uluslararası toplum araştırmaları dergisi*, 13 (19), 1721-1756. doi:10.26466/opus.587527
- Bryshun, J. (1997). *Hazing in sport: An exploratory study in veteran/rookie relations*. Unpublished Master's Thesis, University of Calgary, Alberta.
- Campo, S., Poulos, G. ve Sipple, J. W. (2005). Prevalence and profiling: Hazing among college students and points of intervention. *American journal of health behavior*, 29 (2), 137-149. doi:10.5993/ajhb.29.2.5

- Chang, G. C. (2011). *The hidden curriculum: Hazing and professional identity*. Unpublished Doctoral Dissertation, Seattle Pacific University.
- Chin, J. W., Johnson, J., Signer-Kroeker, M. A. ve Holman, M. (2020). From the bottom of a bottle: A sociological examination of the use of alcohol in varsity sport hazing. *International review for the sociology of sport*, 55 (7), 991-1008. doi:10.1177/1012690219861607.
- Cimino, A. (2011). The evolution of hazing: Motivational mechanisms and the abuse of newcomers. *Journal of cognition and culture*, 11 (3-4), 241-267. doi:10.1163/156853711x591242.
- Coakley, J. J. (2016). *Sports in society: Issues and controversies* (12th ed.). Boston: McGraw-Hill.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R. W. (2015). *Erkeklikler*. (N. Konukcu, Çev.). (2. Baskı). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Cossins, A. ve Plummer, M. (2018). Masculinity and sexual abuse: Explaining the transition from victim to offender. *Men and masculinities*, 21 (2), 163-188. doi:10.1177/1097184X16652655
- Crow, R. ve MacIntosh, E. (2009) Conceptualizing a meaningful definition of hazing in sport. *European sport management quarterly*, 9 (4): 433-451. doi:10.1080/16184740903331937
- Crow, R. B. ve Rosner, S. R. (2012). Institutional and organizational liability for hazing in intercollegiate and professional team sports. *St. John's Law Review*, 76 (1), 86-114. Erişim <https://scholarship.law.stjohns.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1344&context=lawreview>
- Dempster, S. (2009). Having the balls, having it all? Sport and constructions of undergraduate laddishness. *Gender and education*, 21 (5), 481-500. doi:10.1080/09540250802392299
- DeSantis, A. (2007). *Inside Greek U.: Fraternities, sororities, and the pursuit of pleasure, power, and prestige*. Lexington: The University Press of Kentucky.
- Diamond, A. B., Callahan, S. T., Chain, K. F. ve Solomon, G. S. (2016). Qualitative review of hazing in collegiate and school sports: consequences from a lack of culture, knowledge and responsiveness. *Br j sports med*, 50 (3), 149-153. doi:10.1136/bjsports-2015-095603
- Dong, X. (2016) Being tough and belonging: Technologies of masculinity among martial arts students in China. *The asia pacific journal of anthropology*, 17 (1), 34-49. doi:10.1080/14442213.2015.1119881
- Donnelly, P. (1985). Sport subcultures. *Exercise and sport sciences reviews*, 13 (1), 539-578. Erişim https://journals.lww.com/acsm-essr/Citation/1985/00130/Sport_Subcultures.16.aspx
- Donnelly, P. ve Young, K. (1988). The construction and confirmation of identity in sport subcultures. *Sociology of sport journal*, 5 (3), 223-240. doi:10.1123/ssj.5.3.223
- Duncan, T. L. (2014). *Collegiate coaches' perceptions of hazing based on gender and hazing a form of bullying*. Unpublished Doctoral Thesis, University of Redlands, California.

- Ellsworth, C. (2004). *Definitions of hazing: Differences among selected student organizations*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Maryland, Maryland.
- Eng, H. (2006). "We are moving up like a hard-on!": Doing sex/uality in sport. *Nordic journal of women's studies*, 14 (1), 12-26. DOI: 10.1080/08038740600777288
- Ergil, K. (2019). *Men and masculinities at play: The halı saha football in İstanbul*. Unpublished Master Dissertation, Boğaziçi University, Istanbul.
- Fávero, M., Pinto, S., Ferreira, F., Machado, F. ve Del Campo, A. (2018). Hazing violence: practices of domination and coercion in hazing in Portugal. *Journal of interpersonal violence*, 33 (11), 1830-1851. doi:10.1177/0886260515619748
- Fisher, L. A. ve Dzikus, L. (2010). Bullying and hazing in sport teams. Stephanie J. Hanrahan, S. J. and Mark B. Andersen, M. B. (Eds.), in, *Routledge handbook of applied sport psychology: A comprehensive guide for students and practitioners* (pp. 355-364). New York, Routledge.
- Flood, M. (2008). Men, sex, and homosociality: How bonds between men shape their sexual relations with women. *Men and masculinities*, 10 (3), 339-359. doi:10.1177/1097184x06287761
- Gershel, J. C., Katz-Sidlow, R. J., Small, E. ve Zandieh, S. (2003). Hazing of suburban middle school and high school athletes. *Journal of adolescent health*, 32 (5), 333-335. doi:10.1016/S0154-139X(03)00021-2
- Gön, A. (2014). Tepenin ardı: Homososyallik, aile ve erkeklik. *Sinecine: Sinema araştırmaları dergisi*, 5 (1), 53-74. doi: 10.32001/sinecine.540678
- Gunkel, H. (2009). "What's identity got to do with it?" Rethinking intimacy and homosociality in contemporary south Africa. *Nordic journal of feminist and gender research*, 17 (3), 206-221. doi:10.1080/08038740903148385
- Hacısoftaoğlu, İ. (2012). *Burası er meydanı: güreşte erkekliğin inşası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- Hamilton, R., Scott, D., LaChapelle, D. ve O'Sullivan, L. (2016). Applying social cognitive theory to predict hazing perpetration in university athletics. *Journal of sport behavior*, 39 (3), 255-277.
- Hammarén, N. ve Johansson, T. (2014). Homosociality: In between power and intimacy. *Sage Open*, 4 (1), 1-11. doi:2158244013518057.
- Hinkle, S. L. (2005). *Cognitive dissonance in athletic hazing: The roles of commitment and athletic identity*. Unpublished Doctoral Thesis, University of Northern Colorado, Colorado.
- Holman, M. (2004). A search for theoretical understanding of hazing practices in athletics. J. Johnson & M. Holman (Eds.), in, *Making the team: Inside the World of sport initiations and hazing* (p. 50-60). Toronto, Canada: Canadian Scholar's Press.

- Hoover, N. ve Pollard, N. (1999). Initiation rites and athletics: A national survey of NCAA sports teams. Alfred University and Reidman Insurance. Erişim http://www.alfred.edu/sports_hazing/hazingpdf.cfm, p. 8
- Johnson, J. (2011). Through the liminal: A comparative analysis of communitas and rites of passage in sport hazing and initiations. *Canadian journal of sociology*, 36 (3), 199-227. Erişim <https://www.jstor.org/stable/10.2307/canajsocicahican.36.3.199>
- Johnson, J., Guerrero, M. D., Holman, M., Chin, J. W. ve Signer-Kroeker, M. A. (2018). An examination of hazing in Canadian intercollegiate sports. *Journal of clinical sport psychology*, 12 (2), 144-159. doi:10.1123/jcsp.2016-0040
- Joyce, S. B. ve Nirh, J. (2018). Fraternity and sorority hazing. C. Salinas ve M. Bottcher (Eds.), in *Critical perspectives on hazing in colleges and universities: a guide to disrupting hazing culture* (p. 52-64). New York, Routledge.
- Kaufman, M. (Ed.). (1987). *Beyond patriarchy: Essays by men on pleasure, power, and change*. Toronto: Oxford University Press.
- Karaçam, M. Ş. (2014). *Vücut geliştirme alanında erkeklik kimliğinin inşasında besin desteği kullanımının yeri*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Bilimleri ve Teknolojisi Programı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kvasoğlu, İ., Rençbereli, M. ve Yenel, İ. F. (2017). Dans eden "erkek adamlar": Erkek dansçıların deneyimlerine toplumsal cinsiyet analizi. *Journal of human sciences*, 14(2), 1768-1780. doi:10.14687/jhs.v14i2.4553
- Kvasoğlu, İ. ve Yıkılmaz, A. (2018). Şampiyonluk ve yenilgi arasında bir kimlik: Wushu'da üretilen erkeklik formları. *CBÜ beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, 13 (2), 318-341. doi:10.33459/cbubesbd.463752
- Keating, C. F., Pomerantz, J., Pommer, S. D., Ritt, S. J., Miller, L. M. ve McCormick, J. (2005). Going to college and unpacking hazing: a functional approach to decrypting initiation practices among undergraduates. *Group dynamics: theory, research, and practice*, 9 (2), 104-126. doi:10.1037/1089-2699.9.2.104
- Kimmel, M. S. (2008). *Guyland: The perilous world where boys become men. Understanding the critical years between 16 and 26*. New York, NY: HarperCollins Publishers.
- Kirby, S. L. ve Wintrup, G. (2002). Running the gauntlet: An examination of initiation/hazing and sexual abuse in sport. *Journal of sexual aggression*, 8 (2), 49-68. doi:10.1080/13552600208413339
- Lafferty, M. E., Wakefield, C. ve Brown, H. (2017). "We do it for the team" - Student-athletes' initiation practices and their impact on group cohesion. *International journal of sport and exercise psychology*, 15 (4), 438-446. doi:10.1080/1612197X.2015.1121507

- Lenskyj, H. J. (2004). What's sex got to do with it? analysing the sex + violence agenda in sport hazing practices. J. Johnson & M. Holman (Eds.), in, *Making the team: Inside the World of sport initiations and hazing* (p. 83–96). Toronto, Canada: Canadian Scholar's Press.
- Lipkins, S. (2006). *Preventing hazing: How parents, teachers and coaches can stop the violence, harassment and humiliation*. San Francisco, CA: Jossey Bass Wiley.
- Lipman-Blumen, J. (1976). Toward a homosocial theory of sex roles: An explanation of the sex segregation of social institutions. *Signs: Journal of women in culture and society*, 1 (3), 15-31. Erişim <https://www.jstor.org/stable/3172990>
- Maor, M. (2019). Masculinities in the middle: Policing of masculinity, and the central and marginal roles of adolescent boys in adult martial art groups. *Sociology of sport journal*, 36 (1), 97-105. doi:10.1123/ssj.2018-0003
- Massey, K. D., & Massey, J. (2017). It happens, just not to me: hazing on a Canadian university campus. *Journal of college and character*, 18 (1), 46-63. doi:10.1080/2194587X.2016.1260477
- McCready, A. M. (2018). *Relationships among fraternity chapter masculine norms, organizational socialization, and the problematic behaviors of fraternity men*. Unpublished Doctoral Dissertation, Boston College, Massachusetts.
- McCready, A. M. (2020). Fraternity chapter masculine norm climates as predictors of social dominance hazing motivations. *Journal of student affairs research and practice*, 57 (5), 532-545. doi:10.1080/19496591.2019.1669455
- McGlone, C. A. (2005). *Hazing in NCAA Division I women's athletics: An exploratory analysis*. Unpublished Doctoral Thesis, The University of New Mexico. Albuquerque.
- McGlone, C. A. (2010) 'Hazy viewpoints: administrators' perceptions of hazing', *Int. j. sport management and marketing*, 7 (1), 119–131. doi:10.1504/IJSMM.2010.029716
- Messner, M. A. (2002). *Taking the field: Women, men, and sports*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Milgram, S. (1963). Behavioral study of obedience. *The Journal of abnormal and social psychology*, 67 (4), 371-378. doi:10.1037/h0040525
- Morriss-Roberts, C. (2013). *Big and pumped: Embodied masculinity in homosocial sporting environments*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of East London, London, UK.
- Onur, H. ve Koyuncu, B. (2004). Hegemonik erkekliğin görünmeyen yüzü: Sosyalizasyon sürecinde erkeklik oluşumları ve krizleri üzerine düşünceler. *Toplum ve Bilim*, Güz (101), 31-50.
- Özkök, E. (2019). *Bir erkeklik mekanı olarak kahvehaneler*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

- Öztürk, A. B. (2020). *Bebekten katile erkeklik: kadına şiddet uygulayan erkekler*. Ankara: Nika Yayınevi
- Perlow, E. (2018). *Plazing inside the fraternal frame: american college fraternity men's gender identity and hazing*. Doctoral Dissertations, University of Massachusetts.
- Salinas, C. ve Boettcher, M. (2018). History and definition of hazing. C. Salinas & M. Bottcher (Eds.), in, *Critical perspectives on hazing in colleges and universities: a guide to disrupting hazing culture* (p. 3-13). New York: Routledge.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: imkansız iktidar ailede. piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis.
- Selek, P. (2013). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İstanbul: İletişim.
- Smart, N. K. (2014). *Becoming" bros": Hegemonic masculinity and peer effects in the hazing rituals of college fraternities*. Unpublished Master Dissertation, Lehigh University, Pennsylvania.
- Smokowski, P. R. ve Evans, C. B. (2019). Bullying in young adulthood: college hazing as a form of bullying. In, *Bullying and Victimization Across the Lifespan* (pp. 151-166). Springer International Publishing.
- Strawhun, J. (2016). *Psychological factors that underlie hazing perceptions: A mixed methods study*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Nebraska, Lincoln.
- Sweet, S. (2004). Understanding fraternity hazing. In: Nuwer, H, (Ed.), in, *The hazing reader* (pp. 1-13). Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Taylor, C. (2015). *Bros like me: Adherence to male role norms in fraternity men*. Unpublished Doctoral Dissertation, Miami University, Miami.
- Theberge, N. (1991). Reflections on the body in the sociology of sport. *Quest*, 43 (2), 123-134. doi:10.1080/00336297.1991.10484017
- Trota, B. ve Johnson, J. (2004). Introduction: A brief history of hazing. J. Johnson & M. Holman (Eds.), in, *Making the team: Inside the world of sport initiation and hazing* (p. x-xvi). Toronto, Canada: Canadian Scholar's Press.
- Trujillo, N. (1991). Hegemonic masculinity on the mound: Media representations of Nolan Ryan and American sports culture. *Critical Studies in Mass Communication*, 8, 290-308. doi:10.1080/15295039109366799
- Turna, N. (2005). Ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da berber olmak, berber kalmak. *Yakın dönem türkiye araştırmaları*, (9), 171-188.
- Van Raalte, J. L., Cornelius, A. E., Linder, D. E. ve Brewer, B. W. (2007). The relationship between hazing and team cohesion. *Journal of sport behavior*, 30 (4), 491-507.
- Waldron, J. J. (2008) "I have to do what to be a teammate?", *Journal of physical education, recreation & dance*, 79 (5), 4-10. doi:10.1080/07303084.2008.10598171

- Waldron, J. J. ve Kowalski, C. L. (2009). Crossing the line: Rites of passage, team aspects, and ambiguity of hazing. *Research quarterly for exercise and sport*, 80 (2), 291-302.
doi:10.1080/02701367.2009.10599564
- Waldron, J. J., Lynn, Q. ve Krane, V. (2011). Duct tape, icy hot and paddles: Narratives of initiation onto US male sport teams. *Sport, education and society*, 16 (1), 111-125.
doi:10.1080/13573322.2011.531965
- Wintrup, G. (2003). *Sportization and hazing: Global sport culture and the differentiation of initiation from harassment in Canada's sport policy*. Unpublished Master Dissertation, The University of Manitoba, Winnipeg.
- Young, K., White, P. ve McTeer, W. (1994). Body talk: Male athletes reflect on sport, injury, and pain. *Sociology of sport journal*, 11 (2), 175-194. doi:10.1123/ssj.11.2.175
- Zacharda, C. S. (2009). *How peer leadership impacts hazing in the arena of non-revenue generating college athletics*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Southern California. California.